

Türkiye’de çocukların eğitimden kopmasına ve çalışma yaşamına yönelmesine neden olan ekonomik ve toplumsal koşulların; çocuk yoksulluğu ile çocuk işçiliği arasındaki ilişkinin; Mesleki Eğitim Merkezleri (MESEM) başta olmak üzere çocukların eğitim adı altında işyerlerinde çalıştırıldığı uygulamaların eğitim, sağlık, güvenlik ve yaşam hakları üzerindeki etkilerinin; çocuk işçiliğinin yaygınlığı ile çocukların çalışırken maruz kaldıkları iş kazaları ve iş cinayetlerinin araştırılması, çocukların eğitim hakkını ve güvenli bir yaşam sürmelerini sağlayacak kamusal politikaların belirlenmesi amacıyla Anayasa’nın 98’inci ve TBMM İçtüzüğü’nün 104 ve 105’inci maddeleri uyarınca Meclis araştırması açılmasını arz ve teklif ederiz.

Ayça TAŞKENT
Sakarya Milletvekili

GEREKÇE

Çocukların yeri fabrikalar, atölyeler, tarlalar, şantiyeler ve işyerleri değil; okullardır. Ancak Türkiye’de derinleşen yoksulluk, ailelerin geçim sıkıntısı ve çocuk emeğini çalışma yaşamının olağan bir parçası hâline getiren politikalar nedeniyle çok sayıda çocuk eğitim çağında çalışmak zorunda kalmaktadır. Çocukların eğitimden uzaklaşması ile çocuk işçiliğinin yaygınlaşması birbirinden bağımsız iki sorun değil, aynı ekonomik ve toplumsal koşulların sonuçlarıdır.

Türkiye İstatistik Kurumunun 2025 yılı verilerine göre Türkiye’de 0–17 yaş grubunda 21 milyon 375 bin 930 çocuk bulunmaktadır. Çocukların yüzde 36,8’i yoksulluk veya sosyal dışlanma riski altındadır. Türkiye’de her üç çocuktan birinden fazlasının yoksulluk veya sosyal dışlanma riski altında bulunduğu bir tabloda çocukların eğitimden kopuşunu ailelerin ya da çocukların bireysel tercihleri üzerinden açıklamak mümkün değildir.

Millî Eğitim Bakanlığının 2024–2025 eğitim öğretim yılı verileri eğitim kademeleri ilerledikçe net okullaşma oranlarının düştüğünü göstermektedir. İlkokulda yüzde 95,43 olan net okullaşma oranı ortaokulda yüzde 89,09’a, ortaöğretimde ise yüzde 82,85’e gerilemektedir. Ortaöğretim çağındaki çocukların önemli bir bölümünün örgün eğitim sistemi dışında kalmasının nedenleri; yoksulluk, çalışma zorunluluğu, eğitim giderleri, bölgesel eşitsizlikler ve diğer ekonomik ve toplumsal koşullarla birlikte araştırılmalıdır.

Çocukların eğitimden kopuşuyla birlikte ele alınması gereken temel meselelerden biri çocuk işçiliğidir. TÜİK verilerine göre 2025 yılında 15–17 yaş grubundaki çocukların işgücüne katılma oranı yüzde 25,5’tir. Bu oran erkek çocuklarda yüzde 36,5, kız çocuklarda yüzde 13,9’dur. İşgücüne katılım oranı doğrudan çalışan çocukların oranını göstermemekle birlikte eğitim çağındaki çocukların çalışma yaşamıyla kurduğu ilişkinin boyutunu ortaya koymaktadır.

Çocuk işçiliğinin gerçek boyutu ise yalnızca bu veriler üzerinden görülememektedir. Mevsimlik tarımda, sanayide, küçük işletmelerde, hizmet sektöründe, sokakta ya da aile işletmelerinde çalışan; kayıt dışı olduğu için resmî istatistiklerde görünmeyen çocuklar bulunmaktadır. Çocuk

emeğinin hangi sektörlerde ve hangi çalışma biçimleri altında kullanıldığının, çocukların neden çalışmak zorunda kaldığının ve çalışma ile eğitimden kopuş arasındaki ilişkinin bütünlüklü biçimde ortaya çıkarılması gerekmektedir.

Çocuk işçiliğinin geldiği nokta, çocuk işçi ölümlerinde de görülmektedir. İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Meclisinin verilerine göre 2024 yılında en az 71, 2025 yılında ise en az 94 çocuk çalışırken hayatını kaybetmiştir. 2025 yılında hayatını kaybeden çocukların 26'sı 14 yaş ve altında, 68'i ise 15-17 yaş arasındadır. Ölümlerin tarımdan sanayiye, inşaattan hizmet sektörüne kadar farklı işkollarında gerçekleşmesi çocuk işçiliğinin belirli bir sektörle sınırlı olmadığını göstermektedir.

Mesleki Eğitim Merkezleri bu tablonun ayrıca incelenmesi gereken bir parçasıdır. MESEM kapsamında öğrenciler haftanın önemli bölümünü işletmelerde geçirirken çocukların eğitim hakkı ile işyerlerinde çalıştırılmaları arasındaki sınır giderek belirsizleşmektedir. Çocukların "öğrenci", "çırak" ya da "stajyer" olarak adlandırılması, fiilen üretim sürecinin içerisinde çalışmalarından kaynaklanan riskleri ortadan kaldırmamaktadır.

Nitekim İSİG Meclisi, yalnızca 2025 yılında MESEM kapsamında çalışırken hayatını kaybeden 6 çocuk tespit ettiğini; Eylül 2023'ten 2025 sonuna kadar MESEM kapsamında çalışırken hayatını kaybeden çocuk sayısının en az 18'e ulaştığını açıklamıştır. Ayrıca 2025 yılında mesleki ve teknik liselerde okuyup işyerlerinde staj yaparken hayatını kaybeden 7 öğrenci daha tespit edilmiştir.

Bu ölümler MESEM tartışmasının yalnızca işyerlerindeki denetimlerin artırılması meselesine indirgenemeyeceğini göstermektedir. Çocukların haftanın büyük bölümünü işletmelerde geçirmesine dayanan modelin kendisi; çocukların eğitimden aldıkları pay, işyerinde yaptıkları işlerin niteliği, çalışma süreleri, ücretleri, sosyal hakları, iş sağlığı ve güvenliği koşulları ve işletmelerin çocuk emeğinden sağladıkları ekonomik fayda bakımından bütünlüklü olarak değerlendirilmelidir.

Çocukların mesleki eğitim alması ile ucuz işgücü olarak kullanılması birbirine karıştırılamaz. Meslek öğrenme gerekçesi, çocukların yetişkin işçilerle aynı üretim süreçlerine sokulmasının, tehlikeli işlerde çalıştırılmasının ya da işyerlerinde yaşamlarını kaybetmelerinin gerekçesi olamaz. Mesleki eğitim çocukların eğitim, sağlık ve yaşam hakkını esas almalı; sermayenin ucuz emek ihtiyacına göre biçimlendirilmemelidir.

Çocuk işçiliğinin önemli nedenlerinden biri de yoksulluktur. Aile gelirinin temel ihtiyaçları karşılamaya yetmediği koşullarda çocuğun kazandığı gelir hane bütçesinin bir parçası hâline gelebilmektedir. Böyle bir durumda çocuğun çalışması özgür bir tercih değil, ekonomik zorunluluğun sonucudur. Çocuk işçiliğiyle mücadele bu nedenle yalnızca işyerlerini denetlemekle sınırlı tutulamaz; ailelerin insanca yaşayabilecekleri bir gelire sahip olmalarını, çocukların beslenme, ulaşım, barınma ve eğitim ihtiyaçlarının kamusal olarak karşılanmasını sağlayacak politikalarla birlikte yürütülmelidir.

Çocukların çalışma biçimleri de aynı değildir. Mevsimlik tarım işçisi olarak ailesiyle birlikte göç eden çocukların, sanayide çalışan çocukların, MESEM kapsamında işletmelere gönderilen öğrencilerin, sokakta çalışan çocukların ve ücretsiz bakım emeği üstlenen kız çocuklarının eğitimle ilişkileri ve karşı karşıya kaldıkları riskler farklılaşmaktadır. Bu nedenle çocuk işçiliğinin yaş, cinsiyet, bölge, sektör, çalışma biçimi ve eğitim durumuna göre ayrıntılı biçimde ortaya çıkarılması gerekmektedir.

Türkiye’de çocukların yoksulluk nedeniyle eğitimden uzaklaşmasının, çalışma yaşamına yönelmesinin ve “mesleki eğitim” adı altında tehlikeli çalışma koşullarıyla karşı karşıya bırakılmasının önlenmesi; çocuk işçiliğinin gerçek boyutlarının, nedenlerinin ve çocukların eğitim ve yaşam hakkı üzerindeki sonuçlarının ortaya çıkarılması; MESEM başta olmak üzere çocukların işyerlerinde çalıştırıldığı uygulamaların bütün yönleriyle araştırılması ve çocukların eğitim hakkını güvence altına alacak kamusal politikaların belirlenmesi amacıyla Anayasa’nın 98. ve İçtüzüğü’nün 104. ve 105. Maddeleri gereğince bir Meclis Araştırması açılmasını arz ve teklif ederiz.

184 Sayılı Nebyi Ağızlım Önergesi

VEKİL ADI	SEÇİM BÖLGESİ	İMZA
Tarkan Elçi	İstanbul	
Alper TİMİSİ SİPEK	ANKA	
Mehmet Tahtasız	Gorum	
Seyyit Örsler	mçla	
Mehmet ÇAN	Samsun	
Yılmaz Atakan CANKAR	Karaman	
Fluorik Geçici	Goran	
Hikmet Yalın Halici	Isparta	
E. Eylem ERTÜRK	Yerutok	
Gizem ÖZCAN	MUGLA	
Onhan Sırner	Adana	
Rasit Karagöz	Anasay	
Fahri Özkan	K. eli	
A. SİBEL YANIKÖMEROĞLU	İSTANBUL	
Hasan Öztürk	Bursa	
Gamze TASCİER	Ankara mv.	
Nurhan Altın Koyunçuk	Bursa mv.	
Süleyman Bulbul	Aydın mv.	
Ulaş Karasu	Sivas mv.	

